

Pratarmė

Kiekvienas *Colloquia* tomas klostosi pagal panašią struktūrą – startuodamas teoriniu straipsniu, finišuoja pačių naujausių dabarties kūrinių analize. Ir šio numerio autoriai įvairiais rakursais skvarbo XX–XXI a. literatūros reiškinių, ideologinių laikysenų, metodologinių nuostatų panoramą, sudarytojams bandant išlaikyti panašias dėmesio proporcijas įvairiems literatūros tarpsniams (po du straipsnius skirta tarpukariui ir sovietmečiui, vienas – šios dienos literatūrai) bei siekiant reprezentuoti kuo skirtingesnes metodologines prieigas (fenomenologija, kultūros psichologija, sociologija, vertimų teorija, ekokritika).

Teorinio pobūdžio straipsnyje Jurgita Ivanauskaitė pristato Lietuvoje iki šiol mažai žinomą amerikiečių autorės Lindos Hutcheon istoriografinės metafikcijos sampratą, bandydama savaip ją interpretuoti, susieti su naratologijos terminija bei išbandyti tinkamumą (post)modernios istorinės prozos analizei (Herkaus Kunčiaus romanui *Nepasigailėti Dušanskio*). Mindaugas Kvietkauskas ir Erika Malažinskaitė atsigręžė į dinamišką ir kultūrai vaisingą pirmosios Lietuvos respublikos laiką (1918–1940), kai užsimezgė ir plėtojosi daugelis bręstančiai moderniai literatūrai privalomų konstantų.

Kvietkauskas rekonstruoja ir palygina dviejų Lietuvoje ryškių literatūrinių sambūrių – neokatalikiškos draugijos „Šatrija“ ir kairiojo „Trečio fronto“ – atmosferas bei tarpusavio opoziciją 3-o ir 4-o XX a. dešimtmečių sandūroje, pasitelkdamas kultūrinės psichologijos ir emocijų istorijos teoriją, remdamasis dalyvių atsiminimais. Malažinskaitė empiriškai turtingame straipsnyje tiria vertimo padėtį bei transformacijas per du nepriklausomybės dešimtmečius ir konstatuoja, kad nuo provincinio uždaro buvo pasukta kultūrinio dialogo link.

Tarptautinė diskusija apie metodologines sovietmečio literatūros problemas, subūrusi prie apskrito stalo autoritetingus mokslininkus, yra Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto organizuotos mokslinės konferencijos „Literatūros laukas komunistinio režimo sąlygomis: struktūra, funkcijos, *Illusio*“ (2015 spalio 7–9) baigiamasis akcentas, drauge ir konceptualus paskatinimas tęsti atnaujinamas sovietmečio interpretacijas. *Colloquia* žurnale sovietmečio tyrimai laikomi vienu svarbiausių dėmenų; šiuosyk besiplečiantį prasmų spektrą papildė du naujoviško rakurso straipsniai. Istorikas Vilius Ivanauskas dėmesį fokusuoja į penkių Lietuvoje kūrusių žydų rašytojų laikyseną sovietmečiu ir išskiria tris tokių laikysenų trajektorijas: 1) vietinę asimiliacinę; 2) laviravimą tarp Lietuvos

ir Maskvos; 3) įsiliejimą į sąjunginį rusų literatūros lauką. Tarpdisciplininiame straipsnyje taip pat aptariama, kaip sovietų nacionalinė politika ir žydų kultūros legitimumo stoka veikė rašytojų kūrybą, kokios buvo nevienodo santykio tarp lokalsios ir maskvietiškos (Centro) įtakos priežastys.

Ingos Mitunevičiūtės tyrimas patraukia ekologiniu atspirties tašku, leidžiančiu aptikti, kas tipiškame sovietinės literatūros kūrinyje vaikams (oficiozinio rašytojo Vytauto Petkevičiaus apysakoje *Didysis medžiotojas Mikas Pupkus*, 1969) buvo netipiška, kas prieštaringa ir kodėl. Imelda Vedrickaitė straipsnyje „Asmeninio mito tapsmas Dalios Staponkutės esė“ tiria autobiografinio prado ir šiuolaikinio pasaulio multikultūriškumo principų persipynimus dviejuose rašytojos, migruojančios tarp Kipro, Lietuvos ir Londono, knygose. Iš literatūrologinės fenomenologijos perspektyvos parašytas straipsnis atliepia filosofuojančios esė stilių.

Recenzijų rubrikoje įvertinamos trys monografijos ir vienas straipsnių rinkinys. Pastarojo recenzentė Ilona Čiužauskaitė kolegiskai akceptuoja atliktą tyrėjų darbą naujai žvalgant Gabrielės Petkevičaitės-Bitės asmenį, kūrybą, moterišką tyrimų linkmę (rinkinio sudarytoja Ramunė Bleizgienė). Trijų monografių recenzentės, palankiai vertindamos dalykinę autorių kompetenciją ir indėlį į tiriamo objekto atskleidimą (urbanistinės literatūros vaizdas, reklama/poezija/vartotojų visuomenė, (e)migraciniai tekstai), kvestionuoja ir problemina ne vieną šių tyrimų aspektą – žanrinį, metodologinį, struktūrinį etc. Viktorijos Šeinos monografija *Laikinoji sostinė lietuvių literatūroje* – pirmas tokio pobūdžio darbas apie Kauno literatūrinę mitokūrą, tačiau recenzentė Indrė Žakevičienė pasigenda specifinių kaunietiško apibrėžčių, pozityvesnio žvilgsnio į urbanistinę miesto dvasį. Loretos Jakonytės akiratin patekusi Dainiaus Vaitiekūno monografija *Lietuvių literatūra ir reklama: Vartotojų visuomenės poezija* sulaukė pelnytų pagyrų už nūdienos aktualijų nagrinėjimą bei rimtų pastabų dėl reklamos bei poezijos atsietumo. Lauros Laurušaitės nuomone, kolektyvinėje šešių autorių monografijos *Lietuviškumo ribos* paantraštėje deklaruojamas XX a. pabaigos – XXI a. pradžios tyrimas pernelyg nukrypsta į pokario emigracijos medžiagą.

Recenzentės atkreipia dėmesį į fundamentaliausio literatūrologinio žanro pakitimus: kai kurios monografijos pastaruoju metu nebetenka koherentiškos struktūros, vientiso stuburo, prasilenkia su pratarmėse postuluojamais teiginiais. Monografija durstoma iš paskirų straipsnių, o ne konstruojama kaip vientisas veikalas. Ar šiuolaikinė žanrų difuzija, madingas bežanriškumas, projektų vykdymo skuba nebus neigiamai paveikę akademinio diskurso veikalų?

JŪRATĖ SPRINDYTĖ